

Förebygga ohälsa bland samer I primärvården
Krokoms NVO
201709-201804

Slutrapport; Sjukdomsförebyggande
utvecklingsuppdrag i Primärvården

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Sammanfattning	2
Bakgrund	2
Metod	3
Resursåtgång.....	5
Resultat	5
Ev. slutsats.....	5
/kontakt	5

Sammanfattning

Bakgrund: Samer har lägre förtroende för hälso- och sjukvård, särskilt för psykiatri och primärvård än kontrollgruppen som bestod av norrlänningar i samma geografiska område.

Syftet är att genom förebyggande arbete skapa en god kontakt med samer i Föllinge/Krokom och därmed stärka förutsättningarna för en god hälsa hos den samiska befolkningen. **Metod:** Skapa ett gott samarbete med den samiska befolkningen i Krokom, öka kulturkompetens hos närvårdsområdets primärvårds personal och utveckla samarbetsformerna med SANKS.

Resultat: Nyckeln till framgång för detta arbete har varit samordningen av olika berörda aktörer, såsom representanter från kommunens samebyar och kommunens samiska samordnare.

Slusats: Det måste finnas en samrådsgrupp med lokal förankring för att bedriva ett förbättringsarbete. Lika viktigt är förståelse från vårdpersonal vilket gör att kulturkompetens utbildning är avgörande.

Bakgrund

Samer har lägre förtroende för hälso- och sjukvård, särskilt för psykiatri och primärvård än kontrollgruppen som bestod av norrlänningar i samma geografiska område (Daerga, Sjölander, Jacobsson, Edin-Liljegren, 2012).

Renskötande män som diagnostiserats med akut myocardial infarkt, påhittades oftare död utanför sjukhuset än icke renskötande samer och den svenska kontrollgruppen (Sjölander, Hassler & Janlert, 2008). I en studie där man samtalade i fokusgrupper om självmord uttryckte samiska ungdomar en oro för att man inte söker hjälp i tid när man har psykiska besvär (Stoor, Kaiser, Jacobsson, Salander Renberg och Silviken, 2015).

Med tanke på lågt förtroende för hälso- och sjukvård och ett motstånd till att söka vård samt en risk att vård söks alltför sent.

Genom detta projekt vill vi förebygga ohälsa genom att erbjuda hälsoundersökning, förebyggande arbete för slitningsskador, psykisk ohälsa samt upparbeta ett gemensamt förhållningssätt/förståelse mellan primärvården och den samiska befolkningen i Krokoms kommun gällande primärvårdens arbete samt öka kulturkompetensen hos primärvårdens personal.

I Folkhälsomyndighetens rapport Samråd med nationella minoriteter föreslås att hälso- och sjukvården behöver utveckla distansöverbyggande arbetsformer, vilket kräver kulturförståelse och mer kunskap. Det lyfts fram att renskötande samer är i stort behov av hälsofrämjande och förebyggande arbete. Eftersom rennäring är en riskfylld och olycksdrabbad näring och medför att man på olika tider på året befinner sig på olika orter (Folkhälsomyndigheten, 2014, s. 64-65)

Inom Krokoms kommun finns tre samebyar, Jijnjevaerie, Jovnevaerie samt Njaarke.

Syfte

- Syftet är att genom förebyggande arbete skapa en god kontakt med samer i Föllinge/Krokom och därmed stärka förutsättningarna för en god hälsan hos den samiska befolkningen.
- Förebyggande arbete förslitningsskador.
- Främja psykiskt välbefinnande.
- Ökad kulturkompetens hos primärvårdens personal.
- Utöka samarbetet med SANKS.

Mål

- Utveckla samarbetsformerna med SANKS, med eventuellt distansöverbyggande teknik. Auskultation för ST- läkare hos SANKS.
- Kontinuerligt samarbete med representanter från samebyarna.
- Hälsoundersökningar.
- Genom föreläsningar/workshops med samebyarna ge verktyg/ positiv coaching för att förebygga psykosocial ohälsa. Samt arbeta för att kunna ge anhörigstöd.
- Föreläsning/workshops med samebyarna för träningstips, förebyggande av belastningsskador.
- Genom föreläsningar höja kulturkompetensen bland all personal inom primärvården Krokoms NVO.

Metod

Inledningsvis påbörjades arbetet i en Intern projektgrupp (Thomas Karlsson Verksamhetschef, Marja-Kristine Oskal DSK samt projektledare, Elin Granbom ST, Nicklas Olsson ST samt Monika

Fredriksson Psykolog). Vi diskuterade hur målen skulle uppnås inom ramarna för projektet. Vi pointade tre huvudmål vilka vi ansåg vara nödvändiga att genomdriva för att komma vidare med projektets övriga mål.

Projektets tre huvudmål:

1 Skapa ett gott samarbete med den samiska befolkningen i Krokoms.

Brev/mail skickades ut till ordförande för respektive sameby samt till Krokoms kommuns samiske samordnare där vi beskrev projektets viljeinriktning samt att vi hade ett önskemål om att skapa en samrådsgrupp med representanter från samebyarna samt kommunen för att få in åsikter samt ett deltagande i projektet, förfrågan och första mötet hölls i samband med projektansökan och synpunkter från det första mötet låg till grund för målen i projektet. Totalt har vi haft fyra möten under projektets gång.

Responsen är mycket positiv vilket lett till att vi idag har en levande samrådsgrupp med representanter från Jijnjevaerie Britt Sparrok, Jovnevaerie Piere Bergkvist, Njaarke Marina Nilsson, Kommunens samiske samordnare Susanne Thomasson från primärvården Thomas Karlsson, Marja.Kristine Oskal samt Monika Fredriksson.

Samrådsgruppen är aktivt deltagande inom projektets alla frågor och aktiviteter.

2 Ökad kulturkompetens hos närvårdsområdets primärvårdens personal.

Föreläsning i ämnet har hållits för samtlig personal från Krokoms och Föllinges HC, och fler föreläsningar planeras för vårdpersonal under 2018/2019.

Några ur projektgruppen och delar av vårdpersonalen deltog vid Staare-18. En del av projektgruppen kommer att åka till Karajok för att gå deras utbildning för SANKS egen personal i kulturkompetens, utbildningen har ett nordsamiskt perspektiv men vi kan lära oss mycket för att sedan ha den som grund när vi utvecklar den till en egen personalkompetensutbildning ur sydsamiskt perspektiv.

3 Utveckla samarbetsformerna med SANKS.

Möte har hållits med SANKS, Gunn Heatta Karajok, Fou- ansvarig från Tromsø samt Per-Martin Westerfjell Snåsa, Johanna Huuva.

Resultatet av mötet har givit ett utökat samarbete med SANKS Snåsa där Per-Martin besökt Krokoms samt att PSE Krokoms varit till Snåsa, möten via länk har också hållits och samarbetsformen är nu upparbetad. Per-Martin är också inbokad på ett APT i oktober för föreläsning till personalen i Krokoms/Föllinge.

Samrådsgruppen har fått information om det arbete som bedrivs inom PSE för förebyggande av psykisk ohälsa, sömnskola, stressgrupp, KBT samt det upparbetade samarbetet med SANKS. Informationen har sedan vidarebefordrats ut i samebyarna.

Föreläsningar/Workshops om psykisk hälsa, förslitningsskador samt kulturkompetens/senaste forskningen kommer att hållas som heldagsprogram den 26/1–19 på Frösöpark för samebyarna

och samisk befolkning i kommunen, vårdpersonal Krokoms NVO samt nyckelpersoner från kommunen är inbjudna.

Resursåtgång

Beskriv hur ni har spenderat de resurser ni tilldelats i form av avsatt tid och personalresurser utifrån beskrivningen i er ansökan.

4 Heldagsmöten med samrådsgruppen.

1 halvdagsmöte med SANKS

Studiebesök SANKS Snåsa, för hela PSE

2 timmars kulturkompetensföreläsning för samtlig personal Krokoms/Föllinge HC 60–70 personer i Vålådalen/Åre.

5 dagars studiebesök vid SANKS Karasjok planeras i oktober 2018.

Resultat

Nyckeln till framgång för detta arbete har varit samordningen av olika berörda aktörer, såsom representanter från kommunens samebyar och kommunens samiska samordnare. Inte minst hälsocentralens olika kompetenser, distriktssköterska, PSE, läkare, verksamhetschef och fysioterapeut. Detta har lett till att vi har en fast samrådsgrupp med återkommande träffar. Viktigt är samarbetet/nätverkan med andra aktörer som arbetar med samisk hälsa såsom SANKS och Kunskapsnätverket för samisk hälsa.

Tanken med utformning av intern kulturkompetensutbildning för vårdpersonal är att säkra en kontinuerlig försörjning av kulturkompetens även för framtiden.

Ev. slutsats

Et finns ett stort behov och intresse av information gentemot medborgarna där man är verksam samt idéer om förbättringar och vidareutveckling av primärvården.

Det måste finnas en samrådsgrupp med lokal förankring för att bedriva ett förbättringsarbete.

Lika viktigt är förståelse från vårdpersonal vilket gör att kulturkompetens utbildning är avgörande.

/kontakt

Marja-Kristine Oskal, marja-kristine.oskal@regionjh.se

Referenser

Daerga, L., Sjölander, P., Jacobsson, L., & Edin-Liljegren, A. (2012). The confidence in health care and social services in northern Sweden- a comparison between reindeer- herding Sami and the non- Sami majority population. *Scandinavian Journal of Public Health, 40*, 516-522. doi: 10.1177/1403494812453971

Folkhälsomyndigheten (2014). Samråd med nationella minoriteter: Behov, förutsättningar och metoder för datainhämtning om hälsosituationen bland Sveriges nationella minoriteter och urfolk. Stockholm: Folkhälsomyndigheten. Från:
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/documents/om-myndigheten/uppdrag-styrdokument/avslutade/slutrappport-samrad-nationella-minoriteter.pdf>

Sjölander, P., Hassler, S., & Janlert, U. (2008). Stroke and acute myocardial infarction in the Sami population: incidence and mortality in relation to income and level of education. *Scandinavian Journal of Public Health, 36*, 84-91.

Stoor, JA., Kaiser, N., Jacobsson, L., Salander Renberg, E., & Silviken, A. (2015). "We are like lemmings": making sense of the cultural meaning(s) of suicide among the indigenous Sami in Sweden. *International Journal of Circumpolar Health, 74*. doi: 10.3402/ijch.v74.27669